

Раздзяляльны мяккі знак і апостраф

Урок беларускай мовы ў 5 класе

А. М. Власавец,

настаўнік беларускай мовы і літаратуры

вышэйшай катэгорыі

гімназіі № 2 г. Пінска

Тып урока: урок вывучэння новага матэрыялу.

Мэты:

- абудзіць пазнавальную цікавасць да тэмы;
- дапамагчы засвоіць правапіс раздзяляльнага мяккага знака і апострафа;
- удасканаліць раздзельнае і злітнае вымаўленне зычных з наступным галосным;
- садзейнічаць развіццю камунікатыўных уменняў вучняў;
- садзейнічаць развіццю арфаграфічнай пільнасці;
- выхоўваць беражлівыя адносіны да навакольнага асяроддзя.

Абсталяванне : Беларуская мова: вуч. дапам. для 5-га кл. агульнаадукац. устаноў з бел. і рус. мовамі навучання; карткі з тэкстам, заданнямі.

Ход урока

I. Арганізацыйна-матывацыйны этап

II. Актualізацыя ведаў вучняў

Жыў-быў у адным вялікім лесе Лось. Жыў ён вольна, весела і цікава. Надта любіў Лось напіцца ўдостав чыстай сцюдзёнай вадзіцы з ручайка.

Але аднойчы ён прыбег і заўважыў, што хтосьці накідаў шмат усякага смецця. Напіўся Лось і адразу адчуў сябе блага. Пабег ён хутчэй па свае любімыя лекі ў ельнік – па грыбы мухаморы.

А ў гэты час на лесе блукаў Пеця Васільеў і збіваў кійком мухаморы. Ён не ведаў, што мухаморы – не толькі атрута, што гэтымі грыбамі лечацца многія звяры.

Ледзьве знайшоў хворы Лось у тым лесе апошні мухамор. З'еў яго і праз хвіліну паздаравеў. Таму ніколі, сябры, не шкоднічайце ў лесе. Не рвіце там кветкі і не тапчыце грыбы, якія лічыце атрутнымі. У лесе няма нічога лішняга! (З часопіса «Лесавічок»)

- Паслухайце тэкст і падумайце, да каго звяртаецца хлопчык, каму адрасуецца ліст.
- Як прырода дапамагае сваім жыхарам?
- Хто атруціў Лася?
- Ці можам мы сцвярджаць, што хлопчык, які збіваў мухаморы, таксама вінаваты ў хваробе Лася?

- Ці ведаеце вы, што мухаморы з'яўляюцца лекамі для звяроў?
- Што хоча нам параіць аўтар пісьма?
- Патлумачце значэнне слоў: *блукаць, шкоднічаць, лекі, атрута, смецце, сцюдзёны, хворы, блага, удосталь, пабегчы на лекі, блукаць на лесе.* (НА ДОШЦЫ)

- Знайсці ў тэксце словы з мяккімі зычнымі, растлумачыць правапіс мяккага знака.

III. Інфармацыйна-пошукавы этап

1.Зварот да новай тэмы.

Н а с т а ў н і к. Казка выклікала цікавасць. Хлопчык дакладна, вобразна данёс да нас вельмі важную думку. Але разам з гэтым мы павінны таксама вучыцца гэтак жа прыгожа афармляць свае выказванні. Калі мы складаем лісты або выказваем свае думкі ў вуснай ці пісьмовай форме, мы павінны клапаціцца, каб наша выказванне было прыгожым, пісьменным. Гэту задачу дапаможа нам вырашыць тэма сённяшняга ўрока: мы пазнаёмімся са знакамі, якія іншы раз называюць сябе пагранічнікамі – раздзяляльным мяккім знакам і апострафам, навучымся правільна вымаўляць і пісаць словы, у якіх раздзяляльны мяккі знак і апостраф. Знайдзіце ў тэксце такія словы (з'еў, **Васільеў**).

(Апостраф ад грэч. – звернуты ўбок, назад)

- Вызначце, якія гукі абазначаюць ётавыя галосныя ў гэтых словах.
- Пасля якіх зычных яны пішуцца?
- Які вывад можна зрабіць?

2. Зварот да матэрыялу падручніка (стар. 21)

- Аб чым мы з вамі яшчэ не гаварылі?

3. Практычная работа

а) Вусная работа . Практыкаванне 40. Растлумачыць правапіс раздзяляльнага мяккага знака і апострафа.

б) Гульня «Рэшата» (заданні на картках). Прасейце словы з апострафам (I варыянт), з раздзяляльным мяккім знакам (II варыянт), са змякчальным мяккім знакам (III варыянт). (Тры вучні працуюць ля дошкі, клас выконвае заданне па варыянтах) :

Аб..езд, міл..ярд, ляс..нік, л..дзіна, міл..ён, шчаў..е, п..еса, павіл..ён, паітал..ён, аб..ём, грыл..яж, сям..я, ал..пініст, л..е, аген..чык, з..ява, дз..мухавец, мядз..ведзь, вераб..і,

бац..кі, дз..веры, кас..ба, з..есці, ц..вёрды,звяр..ё, дзядз..ка, батал..ён, пал..цы, пес..ня, восем..,рэл..еф,воз..ме.

Дадатковае заданне: растлумачыць значэнне слова *альпініст* і скласці з ім сказ.

в) «Перакладчыкі». Перакласці на беларускую мову словы і патлумачыць іх правапіс.

Голубь, семья, бильярд, объект, соловьи, песенка, копьё, степь, объезд, семь, редька, накипь.

Фізкультхвілінка

Раз – падняцца, усміхнуцца,

Два – сагнуцца, разагнуцца,

Тры – галоўкай паківаць,

На «чатыры» – рукі шырай,

Пяць – рукамі памахаць,

Шэсць – прысесці

І за парты ціха сесці.

4. Сцэнка «Раздзяляльны ці змякчальны?»

Вучні на ўроку атрымалі заданне выпісаць пяць слоў з раздзяляльным мяккім знакам. Эдзік корпаўся ў сваім ранцы і прапусціў тлумачэнні настаўніцы. Калі ўсе пачалі пісаць, ён штурхнуў суседа локцем:

- Што трэба пісаць?

- Словы з раздзяляльным мяккім знакам, – пачаў тлумачыць той, – гэта...

- Ведаю, ведаю! – Эдзік паспеў ужо зазірнуць у яго сшытак. – Словы, дзе ёсць мяккі знак.

- Не мяккі знак, а раздзяляльны мяккі знак.

- Гэта ўсё роўна, адно і тое ж, – і Эдзік пачаў хутка пісаць словы ў сваім сшытку:

Моль, мільён, дзьме, ласьён, маленькі, гультай, брыльянт.

- Ці правільна ён выканаў заданне ? (Адказ на дошцы: мільён, ласьён, брыльянт)

5. Хвілінка кемлівасці. Складзіце разбураны верш з чатырох радкоў, завучыце яго і запішыце па памяці.

Захапіліся ля рэчкі (1)

Як ракеткай б'е мядзведзь.(4)

Бадмінтонам дзве авечкі.(2)

З імі Мішка. Смех глядзець, (3)

У. Немізанскі

Дадатковыя заданні:

- Зрабіце гукавы запіс слова «б'е».

- Знайдзіце ў вершы словы, у якіх назіраецца характэрная асаблівасць беларускай фанетыкі – вымаўленне зычнага перад наступным мяккім зычным.

IV. Кантрольны этап

Тэст для ўзаемаправеркі :

1. Дапамажыце апострафу стаць у тыя словы, дзе ён патрэбен.

Ад..езд, батал..ён, пад..езд.

2. Выпішыце словы, у якіх мяккі знак раздзяляльны.

Моль, Ульяна, Васільевіч.

3. Адзначце словы, у якіх дапушчаны арфаграфічныя памылкі :

а) дзме ; б) б'е; в) міл'ён; г) пад'ехаць; д) сьнег.

4. Запішыце словы па-беларуску:

а) подъём; б) ателье; в) семья; г) здоровье .

Адказы : 1 – ад'езд, пад'езд; 2 – Ульяна , Васільевіч.; 3 – а,в,д; 4 –пад'ём, атэлье, сям'я, здароўе.

V. Падагульненне. Запоўніце кластар па тэме сённяшняга ўрока.

Лья, Ільіч, мільярд, мільён,

Більярд, Ульяна, паштальён.

Мы пішам так і толькі так-

праз ..... (раздзяляльны мяккі знак)

Раз'яднаць, ад'ехаць, з'ява,

З'езд, раз'юшаны, аб'ява.

Тут..... – важны знак: (апостраф)

Без яго ні так, ні сяк.

VI. Выстаўленне адзнак

VII. Рэфлексія

«Пантаміма» : Вучні павінны паказаць вынікі сваёй работы :

рукі ўгору – работа спадабалася;

голаву апусціць уніз – работа не спадабалася;

закрыць твар рукамі – засталіся абыякавымі.

VIII. Заданне на дом: §6, практ. 42